

ARS AEQUI

Jaargang 34-7/8

Juli/Augustus 1985

- **Artikelen**
  - De Eerste Kamer en de vertrouwensregel, of: je weet maar nooit hoe een koe een haas vangt
  - Omzetting van rechtspersonen
  - Symon Vicentius, een halfvergeten jurist
- **Meesters-column**
  - Dient er een aparte Nederlandse wet voor internationale arbitrage te komen?
- **Agrarisch recht**
  - redactioneel
- **Onderwijs**
  - Agrarisch recht in Nederland
- **Rondom de Witte Stukken**
  - Een verschuiving van ontslagbescherming naar ontslagrecht
- **Wetgeving**
  - Deregulering (II)
- **Jurisprudentie**
  - Een neurotische behoefte aan schadevergoeding

Inhoud

Inhoudsopgave	371
Artikelen	
J.H.C. van Zanen, <i>De Eerste Kamer en de vertrouwensregel, of: je weet maar nooit hoe een koe een haas vangt</i>	372
Marijke Kop, <i>Omzetting van rechtspersonen</i>	378
W.J. van den Berg, <i>Symon Vicentius, een halfvergeten jurist</i>	384
Meesters-column	
Mr. A.J. van den Berg, <i>Dient er een aparte Nederlandse wet voor internationale arbitrage te komen?</i>	389
Agrarisch recht	
<i>Redactioneel</i>	393
Onderwijs	
Prof. mr. W. Brussaard en mr. G.M.F. Snijders, <i>Agrarisch recht in Nederland</i>	394
Rondom de Witte stukken	
Jack Linssen, <i>Een verschuiving van ontslagbescherming naar ontslagrecht</i>	401
Wetgeving	
Mr. H.P. Heida, <i>Deregulering (II)</i>	410
Jurisprudentie	
Prof. mr. J.H. Nieuwenhuis, <i>Een neurotische behoefte aan schadevergoeding. Aansprakelijkheid indien, mede door een neurotische behoefte aan schadevergoeding bij het slachtoffer, de gevolgen van een onrechtmatige daad ernstiger zijn en lager duren dan in de normale lijn der verwachtingen ligt. HR 8 februari 1985, RvdW 1985, 42 (mrs. Royer, Van den Blink, Hermans, Bloembergen, Boekman, A-G Mok)</i>	417
Boekaankondigingen	421
Tijdschriften	425
Ad valvas	428

versiteiten verdwijnen waarschijnlijk als in 1321 Padua de statuten van Bologna overneemt.

Besluit

In de inleiding werd Symon Vicentinus een half-vergeten jurist genoemd, die toch van oudsher belangrijk geacht werd. Het voorliggende artikel heeft willen tonen waar zijn tegenwoordig wetenschappelijk belang in gelegen is, namelijk in de rechtsgeschiedenis, de universiteitsgeschiedenis en de ideeëngeschiedenis meer in het algemeen. Ruim 7½ eeuw na zijn overlijden lijkt het de moeite waard om zijn werk voor huidige en komende generaties juristen toegankelijk te maken. Een eerste aanzet daartoe mag hiermee gegeven zijn.

Meesters-column

Dient er een aparte Nederlandse wet voor internationale arbitrages te komen?

Mr. A.J. van den Berg*

Het op 11 juli 1984 bij de Tweede Kamer ingediende voorstel van wet betreffende de nieuwe Nederlandse arbitragewet heeft alom veel lof ge oogst.¹ Ook de Vaste Kamercommissie voor Justitie heeft met instemming van het wetsvoorstel kennisgenomen al heeft zij — mijns inziens terecht — suggesties voor een aantal technische verbeteringen gedaan.² Over technische details gaat dit artikel niet; daarover heb ik al elders uitvoerig geschreven.³ Ik zou deze gelegenheid willen benutten om een meer fundamentele kwestie te bespreken: behoort de internationale arbitrage in Nederland aan een apart wettelijk regime te worden onderworpen?

Het wetsvoorstel maakt in beginsel geen onderscheid tussen nationale en internationale arbitrage. Wel maakt het wetsvoorstel een onderscheid tussen arbitrage binnen Nederland (Eerste Titel, art. 1020-1073) en arbitrage buiten Nederland (Tweede Titel, art. 1074-1076).

Het zwaartepunt van het wetsvoorstel — men zou geneigd zijn te zeggen: de eigenlijke arbitragewet — ligt in de Eerste Titel. Die Titel heeft betrekking op arbitrages die zich binnen Nederland afspelen. In chronologische volgorde vindt men hier bepalingen omtrent de overeenkomst tot arbitrage, de benoeming en wraking van arbiters, het arbitrale geding, het arbitrale vonnis, de tenuitvoerlegging van een in Nederland gewezen arbitraal vonnis, en de rechtsmiddelen tegen een arbitraal vonnis.

Slechts indien is overeengekomen dat de plaats van arbitrage in Nederland is gelegen, is de Eerste Titel van toepassing. Is overeengekomen dat die plaats buiten Nederland is gelegen, dan wordt de arbitrage in principe door de arbitragewet van het land waar de arbitrage plaatsvindt, beheerst. Voor deze categorie van arbitrages is de Tweede Titel opgesteld. Deze Titel bevat regels omtrent de plaats in de Nederlandse rechtssfeer van arbitrages in het buitenland. Het gaat hier om bepalingen inzake de onbevoegdheid van de Nederlandse rechter om van een zaak kennis te nemen indien arbitrage buiten Nederland is overeengekomen. Voorts is in deze Titel de tenuitvoerlegging in Nederland van arbitrale vonnissen die in het buitenland zijn gewezen, geregeld.

De toepasselijkheid van de voorgestelde bepalingen is derhalve aan een zuiver territoriaal criterium gebonden. Door voor een territoriaal criterium te kiezen, laat het wetsvoorstel aan duidelijkheid niets te wensen over. De keuze voor het territoriaal criterium heeft dan ook geen aanleiding tot vragen gegeven.

De bepalingen van de Eerste Titel zijn van toepassing op zowel een louter Nederlandse arbitrage als een arbitrage op Nederlands grondgebied met internationale aspecten. De Eerste Titel bevat wel een tweetal 'internationale' bepalingen. In de eerste plaats worden termijnen voor de benoeming en wraking van arbiters verlengd indien 'een der partijen buiten Nederland woont of feitelijk verblijft houdt' (art. 1027 lid 2, 1028 lid 2 en 1035 lid 4). In de tweede plaats is er een artikel aan het toepasselijk recht gewijd:

'Het scheidsgerecht beslist naar de regelen des rechts. Indien partijen een rechtskeuze hebben gedaan, beslist

* Mr. A.J. van den Berg is advocaat te Rotterdam; Secretaris, Nederlands Arbitrage Instituut.

1 *Kamerstuk* nr. 18464, nrs. 1-3. De tekst van het wetsvoorstel en de Memorie van Toelichting zijn gereproduceerd in *TvA* 84/4A, pp. 7-56. Zie artikelen van K. Rozemond in *Bouwrecht* (1984), pp. 877-883; L. Hardenberg in *NJB* (1985), pp. 517-521.

2 Zie Voorlopig Verslag van april 1985, *Kamerstuk* nr. 18464, nr. 5.

3 *TvA* 84/6, pp. 171-227.

het scheidsgerecht naar de door partijen aangewezen regelen des rechts. Indien een dergelijke aanwijzing niet heeft plaatsgevonden beslist het scheidsgerecht volgens de regelen des rechts die het in aanmerking acht te komen' (art. 1054 lid 1).

In een onlangs in dit blad gepubliceerd artikel vindt prof. D. Kokkini-Iatridou het 'ongelukkig dat men de internationale arbitrage in de "carcan" van een nationale wet heeft willen vastsluiten'.⁴ Haar kritiek is voornamelijk gericht op de redactie van het zojuist geciteerde art. 1054 betreffende het toepasselijke recht.

Kritiek wordt ook geleverd door mr. J.P. Franx in een voortreffelijke scriptie die bekroond is met de Kluwer Post Scriptum Prijs voor 1984.⁵ In deze studie analyseert mr. Franx (een leerling van prof. Kokkini) het wetsvoorstel in het licht van de internationale arbitrage en vergelijkt het met zowel het ontwerp van UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) voor een modelwet inzake internationale arbitrage als de recente Franse wet inzake internationale arbitrage. Mr. Franx heeft vanuit het oogpunt van de internationale arbitrage bezwaren tegen enkele bepalingen in het voorstel van wet. Op grond daarvan acht hij het wenselijk dat de nationale en internationale arbitrage door de wetgever apart behandeld worden.

Voor de duidelijkheid dient hier vermeld te worden dat een definitieve tekst van de UNCITRAL modelwet nog niet bestaat. Een tekstvoorstel wordt momenteel door de diverse regeringen bestudeerd. UNCITRAL heeft het opstellen van de modelwet in zijn takenpakket opgenomen omdat een niet gering aantal landen (met name ontwikkelingslanden) geen adequate arbitragewet heeft. UNCITRAL kwam spoedig tot de ontdekking dat de opvattingen omtrent arbitrage van land tot land verschillen.

Teneinde niet in aanvaring met deze nationale opvattingen te komen, heeft UNCITRAL het toepassingsgebied van de modelwet tot de internationale arbitrage beperkt. Waar de opstellers van de UNCITRAL modelwet evenwel nog geen oplossing voor hebben gevonden, is een sluitende definitie van internationale arbitrage. De definitie zoals die nu op schrift staat is een 'waslijst' van een aantal gevallen die maar liefst een hele pagina beslaat.⁶

De nieuwe Franse wetgeving van 1981 is momenteel, voorzover mij bekend, de enige bestaande wetgeving ter wereld die een aparte wettelijke regeling voor de internationale arbitrage bevat. De Franse wet geeft een definitie van internationale arbitrage die door de Franse jurisprudentie in het verleden is ontwikkeld: 'Est interna-

tional l'arbitrage qui met en cause des intérêts du commerce international' (art. 1492 NCPC). Een zodanig ruime definitie geeft aanleiding tot de vraag of een bepaald geval als internationale arbitrage kan worden beschouwd. Bijvoorbeeld, een Franse onderneming contracteert met een Fransman volgens welke overeenkomst de laatste als agent in Columbia werkzaam zal zijn. Valt de arbitrale clause in deze overeenkomst onder bovengenoemde definitie? De vraag werd uiteindelijk voorgelegd aan de Cour de Cassation die besliste dat dit geval niet onder de definitie viel.⁷

De Franse wettelijke regeling voor internationale arbitrage is liberaler dan die voor de nationale arbitrage. Of, omgekeerd geformuleerd, de Fransen worden intern wat strakker aan de teugel gehouden.

De Nederlandse wetgever ziet — en naar mijn mening terecht — geen reden om Nederlanders te bevoegen. Het gevolg is, dat het wetsvoorstel een zeer liberale regeling voor arbitrage geeft. Inhoudelijk is de door de Nederlandse wetgever voorgestelde regeling — op een paar punten na, waarover hierna meer — nagenoeg gelijk aan de Franse wetgeving voor internationale arbitrage. De Nederlandse wetgeving is echter veel gedetailleerder en biedt daardoor zowel de nationale als de internationale arbitrageconsument meer houvast en procedurele waarborgen. Inhoudelijk is er derhalve in beginsel geen reden om, zoals in Frankrijk, een aparte wettelijke regeling op te stellen. Waar het de Nederlandse wetgever voornamelijk om gaat is, dat zowel bij nationale als bij internationale arbitrage duidelijk blijkt dat partijen arbitrage hebben gewild en dat een behoorlijke procesgang (fair trial, due process) is gewaarborgd.

Ik kom nu toe aan mr. Franx' bezwaren op grond waarvan hij de invoering van een aparte wettelijke regeling voor internationale arbitrage in Nederland bepleit. Ik zal zijn zes bezwaren achtereenvolgens bespreken.

I Conflictregels met betrekking tot de arbitrageovereenkomst

Mr. Franx betreurt dat het wetsontwerp geen con-

4 AA *Katern* 13 bij AA 34 (1985) 1, p. 491.

5 Binnenkort verschijnt een gedrukte versie van deze scriptie.

6 Zie mijn kritiek in een van de komende nummers van *Arbitration Journal* (U.K.) (1985). Zie voor het ontwerp van de UNCITRAL modelwet over P. Sanders, Gen. Ed., *UNCITRAL's Project for a Model Law on International Commercial Arbitration*, International Council for Commercial Arbitration Congress Series no. 2 (Kluwer, Deventer, 1984).

7 Zie Y. Derains, *National Report France* (Supplement), in: VII Yearbook Commercial Arbitration (1982), p. 5.

flict
toep
New
beel
trege
ted [
dica
the a
N
pale
over
plaa
land
parti
sing,
voor
staat
rech
sing
het h
lijkh
keuz
maai
E
ken
moer
van
dat v
de a
verv
slo
com
deel
de co
over
lijke
bitra

2 Ak
mis
Mr.
het v
sen f
het a
weze
tijen
voor
Fran
Verd
delw
ten v
mak
voor
midd
name
kend
O

flictregels bevat ten aanzien van het recht van toepassing op de arbitrage-overeenkomst. Het New Yorkse Arbitrage Verdrag van 1958, bijvoorbeeld, geeft in art. V(1) (a) de volgende conflictregels: 'the law to which the parties have subjected [the arbitration agreement] or, failing any indication thereon, ... the law of the country where the award was made'.

Naar mijn mening zijn conflictregels om te bepalen welk recht van toepassing is op de arbitrage-overeenkomst niet noodzakelijk. Wanneer de plaats van een internationale arbitrage in Nederland is gelegen ingevolge een overeenkomst van partijen, is Nederlands arbitragerecht van toepassing, daarbij inbegrepen de geldigheidsvereisten voor de arbitrage-overeenkomst. Theoretisch staat het partijen vrij, cumulatief nog een ander recht op de arbitrage-overeenkomst van toepassing te verklaren. Ik zie echter niet in welke zin het heeft dat partijen van deze theoretische mogelijkheid gebruik maken. Een dergelijke rechtskeuze zou de geldigheidsvereisten alleen nog maar kunnen verzwaren.

Een andere vraag is naar welk recht wilsgebonden bij de totstandkoming van de overeenkomst moeten worden beoordeeld. De beantwoording van die vraag hangt in principe af van het recht dat van toepassing is op de overeenkomst waarin de arbitrage-overeenkomst (arbitraal beding) is vervat. Indien de arbitrage-overeenkomst is afgesloten als een aparte overeenkomst (gewoonlijk compromis) dan wordt de totstandkoming beoordeeld naar het recht dat van toepassing is volgens de conflictregels die voor het totstandkomen van overeenkomsten in het algemeen gelden. Dergelijke conflictregels behoeven niet apart in een arbitragewet te worden opgenomen.

2 Akte als bestaansvoorwaarde voor het compromis

Mr. Franx vindt het bijzonder merkwaardig dat het voorstel van wet een onderscheid maakt tussen het compromis en het arbitraal beding. Waar het arbitraal beding slechts behoeft te worden bevestigd door een geschrift, is een door beide partijen ondertekende akte een bestaansvoorwaarde voor het compromis. Mr. Franx verwijst naar de Franse wetgeving, het New Yorkse Arbitrage Verdrag en het ontwerp van de UNCITRAL modelwet, die allen geen onderscheid tussen vereisten voor het compromis en het arbitraal beding maken. Hij vindt het onbevredigend dat het wetsvoorstel de mogelijkheid om een compromis door middel van een telexwisseling af te sluiten (dat is namelijk niet een door beide partijen ondertekende akte) uitsluit.

Ofschoon het in de praktijk uitzonderlijk is

dat partijen nadat een geschil is ontstaan een compromis per telex sluiten, ben ik het met mr. Franx eens dat deze mogelijkheid niet door de Nederlandse wetgever zou moeten worden uitgesloten. Het onderscheid tussen arbitraal beding en compromis heeft een historische reden. Er bestaat naar mijn mening echter geen reden meer om het compromis aan strengere eisen te onderwerpen dan die voor het arbitraal beding gelden. Ik zou dan ook willen bepleiten het wetsvoorstel op dit punt te wijzigen zodat zowel voor het arbitraal beding als het compromis als regel geldt dat het geschrift slechts een bewijsvoorschrift is. De binnenkort te verwachten Nota van Wijzigingen zou hiervoor een goede gelegenheid kunnen zijn.

3 Benoemingsregeling in arbitrage-overeenkomst

Mr. Franx stelt: 'Het treffen van een benoemingsregeling (in welke vorm dan ook) in de arbitrage-overeenkomst is in het ontwerp in feite een geldigheidsvereiste'. Voor hem is de noodzaak daarvan onduidelijk. Hij geeft niet aan op welke grond hij tot de conclusie komt, dat het opnemen van een benoemingsregeling een bestaansvereiste zou zijn.

Art. 1027(1) bepaalt dat in geval van een arbitraal beding 'de arbiter of arbiters rechtstreeks door partijen [worden] benoemd of door een in die overeenkomst vermelde derde'. Met andere woorden, indien het arbitraal beding geen derde aanwijst, moeten de partijen de arbiter of arbiters gezamenlijk benoemen. Dat laatste behoeft niet in het arbitraal beding te staan; het staat al in de wet.

Art. 1028(1) bepaalt dat in geval van een compromis 'de arbiter of arbiters in oneven getale door partijen in de akte [worden] aangewezen. Het compromis kan de benoeming van alle arbiters of van een hunner aan een derde opdragen.' In dit geval dient de arbitrage-overeenkomst (compromis) inderdaad de benoeming zelf of een benoemingsregeling door verwijzing naar een derde, te bevatten.

De huidige tekst van het wetsontwerp maakt derhalve wederom een onderscheid tussen het compromis en het arbitraal beding. Naast het verschil in het vereiste van een geschrift (zie no. 2 boven), dient een compromis tenminste een benoemingsregeling te bevatten terwijl dit vereiste niet geldt voor het arbitraal beding. Zoals het vereiste van een acte als bestaansvoorwaarde voor het compromis een historische reden heeft, heeft ook het vereiste dat het compromis tenminste een benoemingsregeling bevat, wortels in het verleden. Ook ten aanzien van de benoemingsregeling zie ik echter geen reden meer om een onderscheid te maken. Indien de vorm van het arbitraal beding

en het compromis gelijkgesteld kunnen worden, kan dat voor wat betreft de inhoud ook. Hebben partijen nagelaten de arbiters te benoemen of een benoemingsregeling overeen te komen, dan zou de aanvullende wettelijke regeling ten aanzien van de benoeming van arbiters zoals die geldt voor het arbitraal beding, evenzeer op het compromis van toepassing kunnen zijn. Deze gelijkstelling zou een aanmerkelijke vereenvoudiging van art. 1027 en 1028 kunnen betekenen.

4 Oneven aantal arbiters

Mr. Franx vindt het vereiste van een oneven aantal arbiters voor internationale arbitrage 'te streng'. Ik deel zijn mening op dit punt niet. Collegiale rechtspraak door een even aantal rechters of arbiters kan gemakkelijk aanleiding geven tot een patstelling of tot een bemiddelend vonnis. In beide gevallen kan er geen sprake van rechtspraak zijn. Naar mijn mening is zowel nationale als internationale arbitrage niet gediend met de mogelijkheid van een even aantal arbiters. Het is ook geen verrassing dat praktisch alle internationale arbitrage-reglementen buiten Engeland het vereiste van een oneven aantal arbiters stelt (zie bijvoorbeeld art. 5 van de UNCITRAL Arbitration Rules en art. 2(2) van het arbitrage-reglement van de Internationale Kamer van Koophandel). Zelfs in Engeland, waar een even aantal arbiters wel is toegestaan, doch in de praktijk nauwelijks werkt omdat de twee arbiters er veelal niet uitkomen en er alsnog een 'umpire' (een soort superarbitrator) aan te pas moet komen, heeft de London Court of International Arbitration in haar recente arbitrage-reglement van januari 1985 de voorkeur voor een oneven aantal arbiters opgenomen (art. 3.2).

Hieraan moet nog worden toegevoegd dat indien partijen een even aantal arbiters zijn overeengekomen, dit niet betekent dat een dergelijke overeenkomst door het wetsvoorstel met ongeldigheid wordt getroffen: in dat geval moet een aanvullend arbiter worden benoemd (art. 1025(3)).

5 Het motiveringsvereiste

Mr. Franx' vijfde reden waarom de internationale arbitrage wettelijk apart behandeld behoort te worden, is de eis dat het vonnis met redenen moet zijn omkleed. Hij vindt het motiveringsvereiste voor de internationale arbitrage te ver gaan. Behoudens in Engeland, vormt de motiveringseis geen probleem in de praktijk. Partijen zijn altijd geïnteresseerd te weten welke overwegingen aan de uitspraak ten grondslag liggen. In Engeland bestaat die interesse ook, doch daar motiveren arbiters hun vonnis in een aantal gevallen niet

omdat een vonnis dat een 'error of law' bevat door de rechter kan worden vernietigd. Bij ons kan dat niet: de rechter mag een arbitraal vonnis inhoudelijk niet toetsen (behoudens het uitzonderlijke geval van openbare orde).

Behalve het recht van partijen te weten op welke wijze arbiters aan hun uitspraak zijn gekomen, heeft het motiveringsvereiste ook nog een ander aspect: het opstellen van een motivering verplicht arbiters om zich van hun beslissing rekenschap te geven.

6 Internationale openbare orde

Mr. Franx' laatste argument luidt als volgt:

'Het niet noemen van de internationale openbare orde als vernietigingsgrond kan inhoudelijk gezien weliswaar door de rechter worden ondervangen, het belang van aantrekken van internationale arbitrages naar Nederland, dat mede van de presentatie van de wet afhankelijk is, wordt er echter niet door gediend.'

Daargelaten dat een wet naar mijn mening niet aan shirt-reclame behoort mee te doen, lijkt het mij niet raadzaam het begrip 'internationale openbare orde' in de Nederlandse wet op te nemen. Het staat namelijk niet vast wat dit begrip precies omvat. Bovendien verschilt het van land tot land.

In Frankrijk wordt de internationale openbare orde gebruikt om de Franse Staat gebonden te achten aan internationale arbitrage-overeenkomsten. Intern kan de Franse Staat geen arbitrage-overeenkomst sluiten.⁸ In de Verenigde Staten wordt de internationale openbare orde — die daar overigens niet in de wet wordt genoemd — gebruikt om arbitrage toe te staan voor geschillen ten aanzien van 'securities'. In 'domestic transactions' is arbitrage op dit gebied in de Verenigde Staten verboden.⁹

In Nederland is de internationale openbare orde tot nu toe door de rechter gebruikt om tenuitvoerlegging toe te staan van Engelse arbitrale vonnissen die niet met redenen zijn omkleed of die door een even aantal arbiters zijn gewezen. Het is niet uitgesloten dat de Nederlandse rechter de internationale openbare orde ook gaat toepassen bij de vordering tot vernietiging van een in Nederland gewezen arbitraal vonnis met internationale aspecten. Zoals uit het hierboven aangehaalde citaat blijkt, sluit ook mr. Franx de toepassing van de internationale openbare orde door de Nederlandse rechter in dit geval niet uit. Als dat zo is, zie ik geen aanleiding hiervoor aparte bepa-

⁸ Zie Y. Derains, *National Report France*, in: VI Yearbook Commercial Arbitration (1981), p. 5.

⁹ Zie H. Holtzmann, *National Report United States*, in: II Yearbook Commercial Arbitration (1977), p. 139.

lingen in de wet op te nemen. Het verdient naar mijn mening de voorkeur dat dit begrip in de rechtspraktijk verder wordt ontwikkeld.

De vraag of er een afzonderlijke wettelijke regeling voor de internationale arbitrage in Nederland moeten komen, beantwoord ik ontkennend. Naar mijn mening bestaat er geen behoefte aan een dergelijke regeling omdat het wetsvoorstel voldoende vrijheid voor zowel de nationale als de internationale arbitrage in Nederland biedt.¹⁰ Met de twee artikelen die voor de internationale arbitrage zijn geschreven (verlenging van termijnen en bepaling van het materiële toepasselijke recht) zal de toekomstige over de internationale arbitrage in Nederland een goede juridische basis bieden.

¹⁰ Wel kan het wetsvoorstel naar mijn mening nog op een aantal plaatsen 'geliberaliseerd' worden. Ingevolge het voorgestelde art. 1072 kan van het in de Eerste Titel bepaalde slechts worden afgeweken indien de afwijking in de wettekst uitdrukkelijk is toegestaan. Ofschoon de wettekst in ruime mate in die mogelijkheid van afwijking bij overeenkomst voorziet, zijn er een paar plaatsen waar dit niet is geschied doch naar mijn mening wel gewenst is. Voorts behoort de afwijkende overeenkomst van partijen veelal in de arbitrage-overeenkomst te zijn vastgelegd. Een nadere overeenkomst is blijkbaar niet toegestaan. Dit verbod lijkt mij bijzonder gewenst omdat partijen de mogelijkheid behoren te hebben om, met name nadat het geschil is gerezen, nadere overeenkomsten ten aanzien van de procedure te sluiten. De bepalingen die voor het voorafgaande in aanmerking komen zijn: Art. 1025 lid 2: Aantal arbiters. Art. 1025 lid 3: Benoeming van aanvullend arbiter. Art. 1026 lid 1: Wijze van aanhangig maken van arbitraal geding. Art. 1027 lid 1: Wijze van benoeming van arbiters. Art. 1027 lid 2: Verlenging van termijnen voor de benoeming van arbiters. Art. 1029: Ontheffing van de taak van arbiters. Art. 1030 lid 1: Wijze van vervanging van arbiter. Art. 1030 lid 3: Schorsing van het geding tijdens vervanging. Art. 1031 lid 2: Beëindiging van de overeenkomst tot arbitrage in geval van trage arbiter. Art. 1036: Wijze van gedingvoering. Art. 1037 lid 1: Plaats van arbitrage. Art. 1045 lid 3: Voeging, tussenkomst en vrijwaring. Art. 1047: Wijze van gedingvoering in geval van artikel 1020 lid 3 sub a. Art. 1050 lid 1-3: Arbitraal hoger beroep. Art. 1051: Arbitraal kort geding. Art. 1054 lid 2: Goede mannen naar billijkheid. Art. 1057: Wijze van stemmen van arbiters. Art. 1058 lid 2: Gezag van gewijsde. Art. 1067: Na vernietiging.

Agrarisch Recht

Onder de zorg van:

Meine Dijkstra
Arent van der Feltz
Sylvia van de Goor
Elleke Jans
Jack Linssen
Constance Nauta

Het agrarisch recht mag zich verheugen in een toenemende belangstelling, zij het dat de oorzaken van die belangstelling niet altijd even positief zijn. Als prominente voorbeelden daarvan kunnen worden genoemd de superheffing en het probleem van mestoverschotten. Daarnaast, en gedeeltelijk het vorige overlappend, is de tegenstelling tussen milieudoelstellingen en bedrijfseconomische doelstellingen op het gebied van de landbouw in toenemende mate actueel.

Mede met het oog op die toenemende belangstelling heeft de redactie gezocht naar wegen om het inzicht in de juridische aspecten van de landbouw te verbreden. Als resultaat daarvan zal in de komende maanden, verdeeld over verschillende rubrieken, een serie bijdragen over agrarische onderwerpen verschijnen. Bij de keuze van onderwerpen is meer naar representativiteit dan naar volledigheid gestreefd. Dat laatste zou ook ondenkbaar geweest zijn, nu de landbouw direct verband houdt met bijvoorbeeld belastingrecht, europees recht, erfrecht, (ruimtelijk) bestuursrecht, sociaal zekerheidsrecht en rechtspersonenrecht. Meer nog dan gebruikelijk bij 'thematische' beoefening van de rechtsgeleerdheid doorbreekt het agrarisch recht de disciplinaire indelingen.

De eerste bijdrage in de serie agrarische onderwerpen is geplaatst in dit nummer onder de Onderwijsrubriek.